

Stéphane Hessel (1917–2013)

Cumbattant per ils dretgs da la persuna

DA GUIU SOBIELA-CAANITZ

■ **67,9% da votantas e votants, sco era tut ils chantuns, han oramai acceptà l'iniziativa federala cunter las remuneraziuns abusivas, e quai malgrà las recumandaziuns da las autoritads e da las pliras partidas parlamentaras. Thomas Minder aveva inoltrà l'iniziativa ils 26 da favrer 2008, pia avant tschintg onns.** Lezza scumonda t. a. da pajar indemnisaziuns da partenza a commembers dal cussegl d'administraziun e da la direziun, sco era remuneraziuns anticipadas. Ses success deriva da l'indignaziun populara en fatscha a pajas stravagantas da managers (v. La Quotidiana dals 26 da favrer); la ravgia è anc creschida cur ch'ins è vegnì a savair dals 72 milliuns ch'in concern da farmazia aveva empermess al parsura da ses cussegl d'administraziun per sia partenza. En «Le Courier» (Genevra) dals 4 da mars ha Christiane Pasteur intitulà ses editorial: «Le peuple suisse est capable d'indignation» (p. 1). En il chantun Giura, nua che blers lavurers vegnan mintga di da l'Alsazia e da Franche-Comté, han 54,2% da votantas e votants vuschà per ina furma da paja minimala per cumbatter il dumping da pajas pli effizientamain. E cunzunt: En mintga chantun svizzer ha il pievel dà raschun, betg mo a Minder ed a ses aderents, mabain er a Stéphane Hessel, autur dal bestseller «Indignez-vous!» (Paris 2010) vendì en bunamain 40 linguatgs e 4,5 milliuns exemplars. Deploablamain è Hessel mort cun 95 onns ils 27 da favrer, quatter dis avant nosa votaziun. «Cun ses essai leva'l sa regurdar

da la scolaziun etica ertada da la resistenza [franzosa] suenter la Segunda guerra mundiala (...). El giavischava che la gliעד pli giuvna saja pronta da resister a la resignaziun generala en fatscha al sforz da las circumstanzas finanzialas, al foss adina pli profund tranter bainstar e paupradad, a la xenofobia zuppada ed al privel da malura ecologica» («Süddeutsche Zeitung», 28 da favrer, p. 11). El sez ha declerà: «Jau leva avertir las generaziuns giuvnas e las persunas ch'ans guvernàn davart insaquantas violaziuns intolerablas dals dretgs e da las valurs fundamentalas» (cità en «Le Courier» et «La Liberté» dals 28 da favrer). Co è'l vegnì adaquella cun 93 da scriver e publitgar in bestseller legì en l'entir mund, cunzunt en Spagna, Germania, Italia e Grezia?

Per in engaschi civic

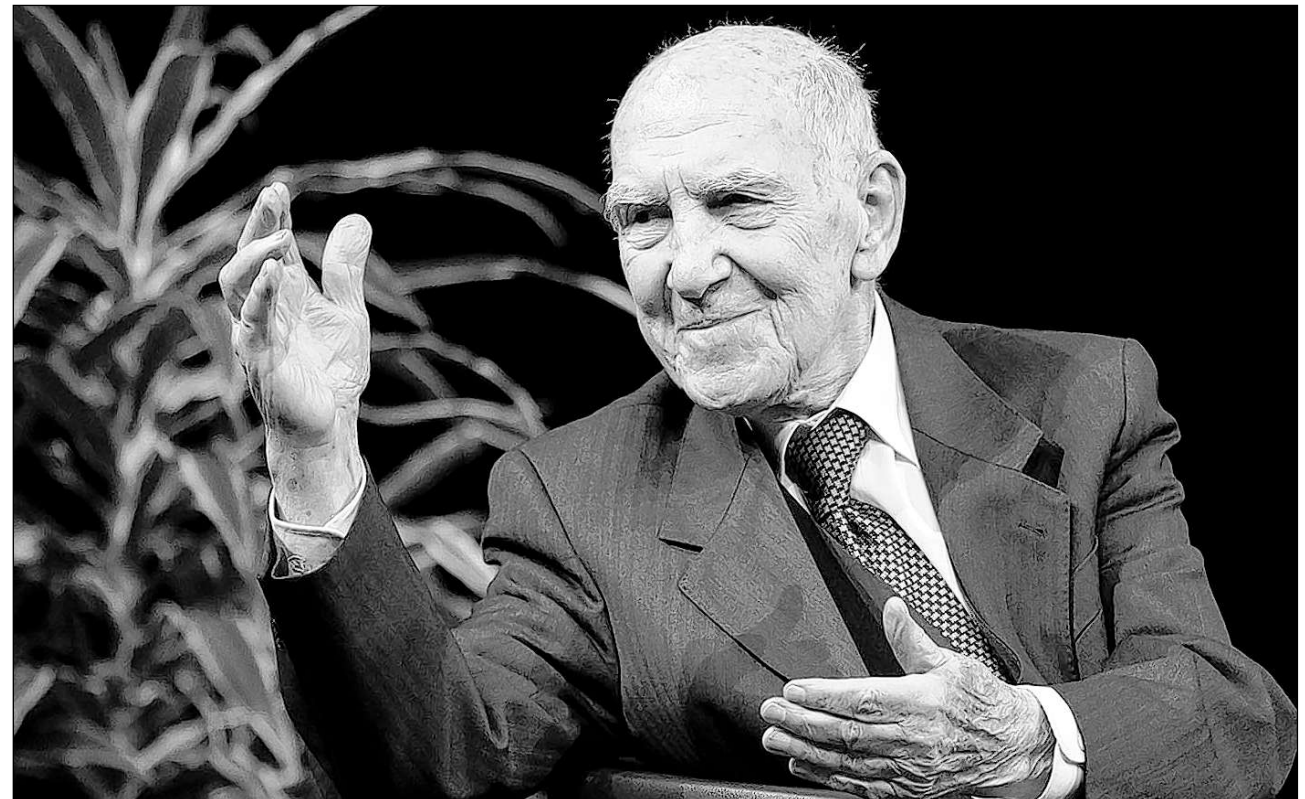
«Ils dretgs e las valurs fundamentalas»: Quai scheva in licenzià da filosofia da l'Universitad da Paris, in anteriur conredactor da la Decleraziun universal dals dretgs umans. En quest senn pon ins cumparegliar Hessel cun in auter scriptur franzos, era diplomà da filosofia, che ha era cumbattì per ils dretgs umans, l'emprim cunter l'occupaziun tudestga, lura cunter la paina da mort, cunter il «gulag» sovietic e finalmain per las unfrendas algerianas da discriminaziuns uffizialas e da maltractaments tras armada e polizia. Quest onn commemorescha la Frantscha Albert Camus (1913–1960), premi Nobel da litteratura 1957; ses bab era mort «pour la France» en l'Emprima guerra mundiala, e la vaiva, da derivanza catalana (da Me-

norca), mantegnava ses uffants sco netegiunza. Hessel perencunter è naschì «a Berlin en ina famiglia bainstanta (...). Cun 8 è'l i a star a Paris cun la mamma (...). 1937 è'l vegnì naturalisà (...). Suenter la disfatta franzosa da 1940 (...) è'l s'engaschà a Londra en la 'France libre' (...). En mars 1944 è'l vegnì dischlocà cun paracadader a Saint-Amand-Montrond [en la Frantscha centrala] per ina missiun da resistenza (...). El è vegnì fatg praschunier, torturà e deportà al champ da concentraziun da Buchen-

wald, lur a quel da Dora e finalmain a Bergen-Belsen. L'armada americana l'ha liberà» («Le Monde», 28 da favrer, p. 17). Sco diplomat ha Hessel t.a. manà la delegaziun franzosa a l'ONU. Davant da 1997 ha'l publitgà plis essays, cunzunt «Danser avec le siècle» (autobiografia), «Le Chemin de l'espérance» (cun il filosof Edgar Morin) ed «Engagez-vous» per cumplettar ses «Indignez-vous!»: «Ins basegna in engaschi civic che sa funda sin las instanzas da nosa democrazias» (cità en «Le Courier» e

«La Liberté»). En «Déclarons la paix! Pour un progrès de l'esprit»* (2012) sbozzan Hessel ed il Dalai Lama ina vieuta spiertala che surventschia ils interess egoistics d'individuu e naziuns, per la pasch, la giustia sociala e la protecziun da l'ambient. Ils auturs appellechan ad in'etica seculara che respectia tut las concepziuns dal mund. Quai para in bel siemi, ma tgi sa?

* Versiun tudestga: «Wir erklären den Frieden» tar Ullstein (Berlin).

Stéphane Hessel, il cumbattant per ils dretgs da la persuna.